

„Když starý muž stojí na okraji rýžového pole, prostě jen stojí a dívá se. A je to krásné! Ten stařec je plný toho, co ho obklopuje...“¹

Výstava grafických listov s názvom Periférie pohľadu predstavuje obrazy vyňaté z bežného sveta, v ktorých Alžbeta Malovcová upriamuje pozornosť na nenápadné a opomínané skutočnosti. Pohľady ukotvené do grafík odhaľujú jej pozornosť, dalo by sa povedať až radikálnu všímavosť k subtilným formám existencie živého aj neživého charakteru. Pozorujeme na nich štruktúry záhrad, ktoré odkazujú na spôsob obývania tohto sveta a na morfológiu ľudských zásahov do krajiny. Autorka rozpráva o predmetoch, ktorých sa niekto dotýkal, niekto nimi manipuloval. O tom, ako si organizoval priestor, trávil voľný čas a tiež o tom, že hoci ľudia nie sú existenčne odkázaní na pestovanie plodín, napriek tomu to robia. Túto takmer zarputilú činnosť robia z presvedčenia, že má hodnotu a dáva im zmysel.

Malovcová si vybrala motívy, ktoré sú nemé a nikto k nim nehovorí príbeh alebo návod, ako sa na ne majú ľudia pozerať: „*Zaujímajú ma tie chudobné fenomény. Fenomény na pokraji bytia a zániku. Premýšľanie nad tichým bytím vecí, ktoré už akoby nemajú čo dať. Upieram pohľad na perifériu, ako dôsledok presýtenia.*“ Osvieženie nachádza v meditácii (kontemplácii) minimalistických obrazov pre väčšinu ľudí nezaujímavých alebo až zbytočných vecí. Pristupuje k nim ako pozorovateľka a zberateľka. Nakúka akoby cez plot a uvažuje o situáciách, ktoré za ňou vidí. Vyberá si časti z krajiny, zbiera miesta a predmety, ktoré sú nepovšimnuté a odhaľuje ich skrytý potenciál.

Hlavná línia cyklu ponúka fascináciu záhradnými zátišími, ktoré ľudia vytvárajú intuitívne, a tak sa do nich prepisuje niečo úprimné z ľudskej aktivity. Objekty, ktoré mal človek k dispozícii alebo niekedy len po ruke mu poslúžili na špecifický účel. Neriešil ich estetiku a ostali vyredukované výlučne na funkciu. Autorka vníma tvary a vzťahy medzi jednotlivými zložkami týchto nevedomých abstraktných sôch. Všimá si napríklad, ako sa v záhradách opakovane koncentruje odpad vo forme škridlového kameňa. Ako má každý dvor svoj kút, kde môžeme nájsť vyhodenu vaňu alebo umývadlo. V týchto vytesňovaných javoch nachádza kolektívnu psychiku uskladenú výraznejšie, ako keď je priestor vyčistený a usporiadaný. Vidí v tom niečo, nad čím sa môžeme pousmiať a čo môžeme zahrnúť ako súčasť nášho sveta.

Výstava Periférie pohľadu v priestoroch Divadla K prezentuje osemnásť grafických listov. Zobrazujú od rôznych malých záhradkárskeho stavieb (skleníky, kôlne) cez pletivá a špecifické inštalácie (tehly zaťažujúce plachty, pod ktorými prebieha proces vstrebávania hnojiva do pôdy) až po fragmenty prírody. Obrazy sú heterogénne, netvorí konkrétny dej, ale sú otvorené a môžeme sa medzi nimi pohybovať. Všetky sú zároveň previazané momentom náhleho objavenia, zjavenia sa v bežnom dni, zastavenia na ceste niekam alebo v niečom. Ocenením toho, čo pozorovateľka zrazu vidí, akoby stála pred nejakým obrazom a s úžasom si hovorí, aké to je krásne!

Malovcová v kresbách sleduje príbehy línií, ktoré redukuje a abstrahuje do znakov. Objavujú sa na nich prázdne miesta, ktoré motívy dynamizujú a stimulujú percipientovu imagináciu. O to viac vystupujú tvary, štruktúry a kontrasty subtilných svetlých a sýtych tmavých výtláčkov. S absentujúcimi detailami sa stráca hĺbka odtlačenej reality, možno práve preto, aby si tam svoju hĺbku našiel divák. Aby zachytil šumenie zrna, započul jemnú hudbu v pozadí alebo objavil experimentálny notový zápis s náznakom scratchovania.

Fenomén domu a záhrady predstavuje aj vzťah medzi civilizáciou a životným prostredím. Jedným z ďalších takýchto príkladov, ktoré na výstave reprezentujú prepojenie ľudského s prírodou, je dvojica *Stĺp* a *Stromy na hornom konci*. Organický náboj série tiež možno vnímať na grafike s mesačnicou, ktorej kresba jediná nevychádza z fotografie, ale z priameho obkreslenia plodov rastliny. Jej vyčnievanie z cyklu tak tvorí nielen most s autorkinou predchádzajúcou samostatnou výstavou (*Deficity a saturácie*, 2021, kedy tento motív spracovávala v médiu maľby), ale možno už naznačuje Malovcovej ďalšie zameranie. Príroda bola doteraz v jej tvorbe skôr okrajová a dominovali v nej viac

¹ LANDA, O.: *Min Tanaka a japonská cesta těla*, JAKUB HLAVÁČEK - MALVERN 2023, s. 142

abstraktné priestory a objekty. Touto sériou akoby si ju priťahovala naspäť k sebe a vracala sa do nej. Je to azda výsledok prehodnocovania, čoho sme súčasťou? Otázok, ktoré v nás periférie otvárajú omnoho intenzívnejšie a bytostnejšie?

Periférie pohľadu v sebe nesú tichý odpor voči konzumnému spôsobu života. Nemyslím si však, že to je aktivizmus, ale autentické konanie a poukazovanie na to, čo autorka považuje za dôležité: „*Odpoveď na to, prečo to robím, je ako to robím.*” Odtlačky jej vnútorného videnia sú protipólom k trendom výkonov a efektivity, zastavením sa v súťaživom prostredí. Majú charakter osobných dôvodov, príbehov a neefektivity, ktorá sa premieta aj v produkčne náročnej grafickej technike. Najvýraznejšie ju môžeme pozorovať na motíve liesky. Redukovaná, ale stále veľmi podrobná kresba je koncentrovanou pamäťou obrovského množstva času, energie, sústredenia a trpezlivosti, ktoré do nej autorka prepísala. Na proces techniky čiarových leptov a akvatínt odkazujú aj surové zinkové plechy inštalované v strede miestnosti a displej s fotografiou jednej konkrétnej periférie, kde diela vznikali:

Predstavte si novembrovú noc na záhrade rodinného domu v časti Bratislavy. Okolité domy zhasli. Je ticho a teplota okolo 5°C. Žena zabalená v dvoch teplých dekách leptá kovové matrice. Asfaltový kryt s vyrytou kresbou odhaľuje zinkový plech, ktorý sa pri kontakte s kyselinou dusičnou hĺbi a vylučuje toxické výpary. Nasleduje polievanie vodou a sušenie horúcim vzduchom. Pár krát za noc žena odbehne na blízku pumpu, kde si kúpi kávu. V noci sa jej tak dobre robí! Nanáša asfaltový lak, práši zrno a opätovne ponára do leptacej vane. Stopuje čas. Znova umýva, suší, zmýva asfalt riedidlom. Nadránom so svetlom prichádza aj jemný dážď, ktorý ju prinúti posunúť svoj pracovný stôl bližšie pod strom a poskrývať plechy pripravené na tlač.

Japonský tanečník Min Tanaka v 80. rokoch opustil Tokio a v horskej dedinke Hakushu sa začal venovať farmárčeniu a jeho prepájaniu s tancom. Účastníkom jeho workshopov, ktorí prichádzali z celého sveta, hovoril: „*V histórii tance ľudia veľmi mnoho používajú svaly. Já nechci žiadne svaly, ale obraz (predstavu). Najdete minimum. Získejte ten pocit. Ale nevyjadrujte ho! Měli byste ho nejdříve cítit. Získať onen vjem je mnohým dôležitejší.*”²

Pred samotnou tlačou grafík papiere prechádzajú procedúrou vlhčenia, v ktorej sa zbavujú gleja. Voda povolí štruktúru držiaceho materiálu pohromade, aby mohol viac prijať farbu a odtlačok matrice. Pobyt na perifériách nám podobne ako delikátny proces grafickej techniky umožňuje povoliť určité sťahy z plánovania a zabezpečovania budúcnosti, dobiehania neustále sa zrýchľujúcej civilizácie, ktorá generuje ďalšie a ďalšie požiadavky na našu dostatočnosť. Vystavovaný cyklus Periférie pohľadu preto vnímam aj ako pozvanie, aby sme spomalili, odkryli v sebe reliéfy našich vlastných pocitov zmysluplnosti a stali sa na ne vnímavejší. *Získať onen vjem je mnohým dôležitejší.*

Mária Piatriková

Alžbeta Malovcová (*1987) absolvovala štúdium na VŠVU v Bratislave u prof. Roberta Jančoviča a prof. Daniela Fischera. Zúčastnila sa študijného pobytu na Aristotelovej Univerzite v Solúne. Venuje sa voľnej grafike, maľbe v prieniku s nemaliarskymi médiami, európskej kaligrafii a pôsobí aj ako autorka hudby v inscenáciách Divadla K Neistota (2022) a Pamäť miesta (2024). Samostatne vystavovala v Nitre a Bratislave, zúčastnila sa na viacerých kolektívnych prehliadkach súčasného mladého slovenského umenia. Učí na Škole dizajnu.

² tamtiež